

בבא בתרא לט

משה שווערד

1. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף לח עמוד ב ד"ה אמר רב

אמר רב זביד - אמר לסהדי פלניא גזלנא הוא לא הואי מחאה שאפילו אם יאמרו עדים לשון זה למחזיק לא אתי לאזדהורי בשטריה דהא לא ידע אמאי קרי ליה גולן שיזהר בשטרו.

2. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף לח עמוד ב

י פלניא גזלנא הוא דנקיט ליה לארעאי בגזלנותא - נחלקו הראשונים האם חייב להזכיר פלוני גזלנא הוא, [1] שיטת רבינו יונה והרא"ש שדי במה שאומר שאוכל הקרקע בגזלנותא ואינו צריך לומר פלוני גולן הוא, ומה שהוזכר לשון זה הוא מחמת שהזכיר באופן הראשון שלא מועיל הלשון הזה אם זה כל מחאתו. [2] הריטב"א סובר שאע"פ שאמר דאכיל בגזלנותא צריך גם לומר פלוני גולן הוא, דאל"כ אפשר לטעות ולומר שכוונתו שפלוני לא שילם חובו, ומיתור הלשון נלמד שהכוונה שעצם הקרקע היא גזולה.

3. תוספות מסכת בבא בתרא דף לח עמוד ב ד"ה ולמחר נקיטנא

ולמחר נקיטנא ליה - נראה לר"י דלא צריך למימר נקיטנא ליה אלא אורחא דמילתא נקט מדלא קאמר רב זביד פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא לא הואי מחאה פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא ולמחר נקיטנא ליה בדינא הואי מחאה.

4. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

א רד"ה ואי לא אמר למחר תבענא ליה בדינא ומפקינא מיניה אלא פלוני גולן דקאכיל ארעאי בגזלנותא בלבד הרי הוא כנותן פגם בחבירו ולא כמוסר עדות ואינה מחאה כן פר"ח - הרא"ש ורבינו יונה כתבו הטעם של הר"ת משום שהשומעים אינם חושבים שכוונתו לעשות מחאה אלא כוונתו לבזות המחזיק, ולכן השומעים אינם מספרים המחאה למחזיק. ולפ"ז אם אמר המחאה בפני המחזיק בעצמו הוי מחאה. הר"ן והנ"י כתבו שאף אם הדברים באו לאוזנו של המחזיק, הוא אינו סבור שיש כאן מחאה אלא שכוונתו לבזותו, ולכן אינו שומר על השטר.

וכתבו הר"ן והנ"י שדוקא אם טוען נגד המחזיק טענת גזלנותא אפשר לומר שלבזותו נתכוון, אבל אם טוען שירד לפירות או למשכנתא שאין בזה בזיון, ולכן הוי מחאה אף על פי שאינו מוסיף תבענא ליה בדינא אם יטען בעלות.

הרמב"ם [טוען יא - ז] והשו"ע [סימן קמו - ד] כתבו שגם אם מודיע פלוני מחזיק בשכירות או במשכנתא, צריך להוסיף שיתבע אותו לדין אם יטען שמכרתי.

5. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף לח עמוד ב

תקד) אי בעינן שיאמר ולמחר תבענא ליה בדינא, וביסוד דין מחאה גמ' היכי דמי מחאה, אמר רב זביד פלניא גזלנא הוא, לא הוי מחאה, פלניא גזלנא הוא דקאכיל לארעאי בגזלנותא, ולמחר תבענא ליה בדינא, הוי מחאה.

[1] וכתבו בתוס' והרא"ש [והרשב"ם בפירוש הב'] דלא צריך דוקא לומר ולמחר תבענא ליה בדינא, אלא רק אם אומר דקאכיל לארעאי בגזלנותא, סגי.

[2] אכן הרא"ש הביא דרבינו חננאל פירש דבעינן דוקא שיאמר כן, אבל כל כמה דלא אמר למחר תבענא ליה בדינא, אינו אלא כנותן פגם לחבירו, ואין השומעים חוששים להגיד למחזיק, [וסיים הרא"ש] ולא מסתבר, ע"ש.

... ונראה דעיקר מחאה הוא מה דטוען שיסתלק מן הקרקע, דעצם מה שתובעו להסתלק מן הקרקע, זהו המחאה, ומשו"ה בעינן דוקא שיאמר ולמחר אתבענו לדין, דבזה תובעו להסתלק מן הקרקע. ... אלא דאכתי צ"ב, מ"ט הוצרך הרמב"ם להוסיף דטוען גולן הוא, אם לא אמר ג"כ למחר אתבענו בדין, סבר שמחרף אותו, תיפו"ל דזהו עיקר המחאה כמ"ש.

ונראה דכונת הרמב"ם לתת טעם, דלכאורה בטוען גזלן, אף אם לא יאמר למחר אתבענו בדין, הא הוי ממילא תביעה להסתלק מן הקרקע, דהרי בזה גופא שאומר שהוא גזלן הוי כתובע ממנו להסתלק מן הקרקע. וע"ז כתב הרמב"ם דסובר דחירף אותו, ולכן דוקא כשאומר בפירוש למחר אתבענו בדין, בזה הוי תביעה להסתלק מן הקרקע.

תקכה) אי במחאה דשכירות ומשכנתא צריך שיאמר ואתבענו בדין הנה הבאנו (ס"ק הקודם) דכתב הרמב"ם דבשכירות ומשכנתא נמי צריך שיאמר ולמחר אתבענו בדין, [אם יטעון עלי שמכרתי ונתתי לו]. וביארנו דאף דכתב הרמב"ם דהטעם שצריך שיוסיף כן הוא משום דאל"כ יכול לומר שסבור שחירף אותו, וזה לא שייך רק כשאומר גזלן ולא בשכירות. אפ"ה נראה דעיקר הטעם של הרמב"ם שצריך שיוסיף כן, הוא משום דזהו עיקר המחאה שטוען שיסתלק מן הקרקע כמ"ש.

אכן לכאורה הרי הבאנו דהרא"ש כתב בשיטת הר"ח טעם אחר, דהא דבעינן שיאמר ולמחר תבענא ליה בדינא הוא משום דאל"כ העדים חושבים שסתם מחרף אותו "ולא יאמרו למחזיק", [ודלא כמ"ש הרמב"ם דהמחזיק אומר שסבור שחרף אותו]. ולפי דברי הרא"ש הרי בשכירות ומשכנתא שאינו מחרף אותו, ודאי יאמרו למחזיק, וא"כ לכאורה בזה אין צריך להוסיף במחאתו ולמחר תבענא ליה בדינא...

6. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף לח עמוד ב

בגמ': פלניא גזלנא הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא וכו'. בספר תולדות אליעזר להרה"ק מפלאטישאן זצ"ל (ע' קיז) מביא: זקני הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זצוק"ל הקשה האיך אנו יכולים לדבר דברי קדושה גבוהים ונשגבים בשעה שאין אנו במדרגה זו כלל, ומהי התועלת הבאה לנו משיחות ודיבורים כאלו. ותירץ שהוא על פי דינא דגמרא (ב"ב לח ב) וכן איפסק בחושן משפט (סימן קמ"ו ס"ד) דאם נכנס גזלן לתוך שדה חברו ובעל השדה אין בכחו לגרשו, צריך עכ"פ לעמוד ולמחות 'פלניא גזלנא הוא דנקט ארעאי בגזלנותא', ומחאה זו מהני שלא יוכל הגזלן להחזיק בשדהו.

כמו כן כאן - אמר - שהגזלן הוא היצה"ר מחזיק בנו בעל כרחנו, ואין אנו יכולים לעמוד נגדו כי כשל כח הסבל, אבל זאת נשאר לנו נגדו, לעמוד ולמחות שהוא גזלן ונוקט בנו בגזלנותא, והיינו על ידי שאנו מדברים דברי תורה, אף שאין אנו במדרגה זאת כלל וכלל, ברם לזה הדבר מהני, דאנו מראים בעצמנו שרוצים להיות דבקים בקדושה, והוה כמו מחאה בסטרא דטומאה, ועי"ז אין הוא יכול להחזיק בנו בחזקה גמורה.

---

7. תוספות מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א ד"ה רב פפא

רב פפא אמר לדידיה לא תימרון לאחריני תימרון – [1] נראה לר"י דרב פפא אית ליה שפיר דשמואל דאמר לעיל מיחה בפני בני אדם שאין יכולין לומר לו לא הויא מחאה דהתם מיירי בחולה וזקן שלעולם לא ילך למקום שמחזיק שם אבל הכא ילכו למקום המחזיק ויגידו לבני העיר ויאמרו לו והויא מחאה.

8. רא"ש על בבא בתרא פרק שלישי - סימן כח

[2] ואפילו מיחה בפני עדים שאין יכולין לומר לו הויא מחאה מ"ט חברך חברה אית ליה וחברא דחברך חברה אית ליה ואע"ג דשמואל הוא דקאמר מיחה בפני עדים שאין יכולין לומר לו דלא הויא מחאה והלכתא כוותיה בדיני היכא דפליג עליה רב. **בהא מלתא אמוראי בתראי סברי כרב דרב פפא הוא דאמר לדידיה הוא דלא אמרי ליה לאחריני אמרי וחברך חברה אית ליה וכו'** אע"ג דאיכא למימר דשמואל נמי אית ליה דרב פפא כיון שיכולין לילך לעיר שהמחזיק שם ולומר לאחריים באותה העיר והם יאמרו למחזיק אבל זקן או חולה שאין יכולין לילך שמא אפשר דרב פפא מודה דלא הוי חזקה **אפילו הכי מסתבר שאין לחלק** כיון דחברך חברה אית ליה והם יאמרו לאחריים אין חילוק בין אותה העיר לעיר אחרת לענין מחאה דאחריים ישמיעו הקול במקום שדר המחזיק היכי דמי מחאה שלא בפניו ...

9. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

ד] אמר להו לא תיפוק לכו שותא אמר רב זביד הא קאמר לא תיפוק לכו שותא – [1] כתב הש"ך [סימן קמו - ג] שאפי' אמרו למחזיק שהבעלים מחה, מ"מ כיון שאמרו לו שהמוחה אמר להם שלא יצא הדבר מפייהם לא הוי מחאה.

[2] וכתב הקה"ח [סימן קמו - א והסכים עמו הנה"מ] שמבואר בש"ך שאם סיפרו לו המחאה ולא סיפרו שביקשו מהם לא להוציא מפייהם הוי מחאה. ומקשים דדומה לשנים שקרנים שאמרו שהמחזיק מחה ובאמת לא מיחה כלל, דודאי הוי חזקה כיון שלא מיחה אף על פי שהמחזיק סבור שמיחה.

ואפשר לתלות [וכע"ז כתב הברכ"א] במחלוקת למה מועיל חזקת ג"ש. לפי שיטת הרמב"ן [מב. שהביא הקה"ח סימן קמ - ב] שמבאר עיקר טעם החזקה הוא משום שיש ראייה משתיקת הבעלים שלא מחה, אלא שתוך ג"ש אומרים למחזיק אחוי שטרך, ולאחר ג"ש כיון דלא מזדהר בשטר איתרע האי טענה, ואם מחה גם לאחר ג"ש צריך לשמור השטר ואיכא ריעותא דאחוי שטרך, לפ"ז אם סיפרו לו מחאה [אף שהיה שקר] יש ריעותא דאחוי שטרך וליכא חזקה.

אבל הקה"ח לשיטתו שמבאר שדין חזקת ג"ש הוי תקנה לטובת הלקוחות משום שאחר ג"ש המחזיק אינו שומר על שטרו, אלא שכדי שהמערער לא יפסיד תיקנו שיכול למחות, לפ"ז אם לא מיחה כדין תיקנו חזקה. עיין להלן לט: אות י.

10. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

ה"ג אמר רבא אמר רב נחמן מחאה כו' - ואף על גב דאותביה רבא לרב נחמן שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן והכי פי' כי שמעה רבא מרב נחמן להך מילתא דאמרינן בה אמר רבא אמר רב נחמן איתביה הך תיובתא ורב אשי שסידר גמרא הוא דקאמר אמר רבא אמר רב נחמן וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשהו.

11. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

מחאה שלא בפניו הויא מחאה - ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו אלא מכיון שמיחה שלא בפניו הויא מחאה שהרי יכול הדבר לבא לאזניו ואפי' לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא חיישינן מאחר שמיחה זה כהוגן.

12. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

ה] רד"ה מחאה שלא בפניו וכו' ואפי' לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא חיישינן מאחר שמיחה זה כהוגן - וכ"כ התוס' [להלן מ א] והנ"י [כט א] בשם רבינו יונה והראב"ד בשיטה [לט ב] והרא"ש [סימן א] **דאפי' אם העדים העידו שלא אמרו המחאה לשום אדם אפ"ה הוי מחאה, כיון שמיחה כתקנת חכמים. וכ"פ השו"ע** [סימן קמו - ג].

הפני שלמה מקשה למה הרשב"ם כתב כן הכא ולא לעיל [לח א] על הא דאמר רב מחאה שלא בפניו הוי מחאה. ותירץ משום שדין זה מוכח מסוגין, מדלא קאמר שר' יהודה קמ"ל עצה טובה שיאמר המחאה לפניו כדי שיהיה ברור ששמע המחאה, משא"כ מחאה שלא בפניו שיתכן שאח"כ יתברר שלא שמע המחאה, אלא ש"מ שגם בכה"ג הוי מחאה. [וזה כוונת הגר"א סימן קמו - ט].

השער משפט [סימן קמו - ג] מוכיח מהרמב"ן שהוא חולק וסובר כיון שהמחזיק לא שמע המחאה ולא ידע להזהר בשטרו, ליכא חזקה.

בשי' ר' שמואל [אות ב] מדייק מדברי רש"י [כח: ד"ה דחברך] שדעת רש"י היא שבעינן שהמחאה תבוא לאוזני המחזיק, ואם העדים העידו שלא סיפרו לאיש והמחאה לא באה באזניו אית ליה טענה שלא נוהר בשמירת השטר.

הקה"י [סימן יח - א] מקשה היאך אפשר להעיד לעדים שמעידים שלא הגידו המחאה, הרי כל אחד מעיד רק על עצמו וא"כ הוי עד אחד. ומביא החזו"א שתירץ דכיון שהם מעידים על המחאה, אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר והם נאמנים לפסול המחאה. מיהו המאירי [סוד"ה זה] כתב שאין זה עדות כיון שאין אחד יודע על חבריו האם סיפר דבר זה [ורק יודע על עצמו].

הרא"ש כתב הטעם שאם העדים העידו שלא אמרו המחאה לשום אדם אפ"ה הוי מחאה, כיון שמיחה כתקנת חכמים.

ומבאר הקה"י [סימן יח - ב] שהרא"ש סובר כמו הקה"ח [סימן קמ - ב] שמבאר שדין חזקה ג"ש הוי תקנה לטובת הלקוחות משום שאחר ג"ש המחזיק אינו שומר על שטרו, אלא שכדי שהמערער לא יפסיד תיקנו שיכול למחות, לפ"ז אם מיחה כדין ועשה המוטל עליו לא תיקנו חזקה לטובת הלקוח.
הנ"י [דף כט א] כתב הטעם דחזקה מהני כיון שאם היה לו למחות ולא מיחה איכא ראייה שודאי מכרה, וא"כ היכא שמחה ואינו חייב לטרוח למחות בפניו ליכא ראייה שמכרה. וכ"כ התור"י"ד [לט ב].
ומבאר הקה"י שהנ"י סובר כמו הרמב"ן שמבאר עיקר טעם החזקה הוא משום שיש ראייה משתיקת הבעלים שלא מחה, [אלא שתוך ג"ש אומרים למחזיק אחוי שטרך], ולכן הכא שהבעלים מחה ליכא ראייה שמכר וליכא חזקה. [הקה"י מקשה שלפ"ז דין חזקה הוי דאורייתא, וקשה שהנ"י כתב שחזקה הוי תקנה דרבנן, עיין לעיל כט. אות ד].

13. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א ד"ה ויבא לשנה

ויבא לשנה אחרת - קס"ד דרבא דוקא קאמר שיבא המערער עצמו וימחה בסוף ג' בפניו של מחזיק אלמא מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והלכך חזקה שלא בפניו לא תיהוי חזקה ואף על גב דלרבי יהודה הויא חזקה בהכי לא סבירא ליה כרבי יהודה דר' יהודה מצריכו לילך ולערער ולרבא לא נצריכנו אלא מתוך שאינו יכול למחות באספמיא גם המחזיק לא יכול להחזיק.

14. ריטב"א על בבא בתרא דף לט/א

איתיביה רבא לרב נחמן וכו'. הקשו בתוס' אדמותיב ליה מר' יהודה ליסייעיה מת"ק, [1] ותירצו דדילמא לרבנן נמי מחאה שלא בפניו [לא] הויא מחאה אלא דס"ל דביהודה וגליל שאין שיירות מצויות (א) לא הטריחוהו לבוא ולמחות, וביהודה הטריחוהו ואם לא בא הפסיד, ולאפוקי מדרבי יהודה שמטריחו לבוא אפילו מאספמיא, ואינו נכון שאם אפשר לומר כן היאך לא פירש כן [מימרא ד] רב והעמיד לעיל דבריו בלישנא קמא אליבא דר' יהודה בלחוד, אין זו שיטת התלמוד אדרבא דחיק כל מאי דאפשר דלא ליהוי מימרא פלוגתא דתנאי וכל שכן דלא כרבנן, אלא דההוא טעמא ליתיה דא"כ כיון דמיהודה וגליל אין חירום יכול הוא לבוא ואי משום קורבא ורוחקא פעמים דביהודה ויהודה רחוק יותר מיהודה וגליל, [2] והנכון דהכא משמע לן דרב נחמן דלדברי הכל אמר לה דאי לרבנן בלחוד לשתוק או לימא הלכה כרבנן, והיינו נמי דאמר (ל) רבא דהא איהו גופיה אמרה בהאי לישנא דמשמע לדברי הכל:

15. ערוך השולחן חושן משפט סימן קמו סעיף א

מחאה מבטלת החזקה אפילו מיחה שלא בפני המחזיק ואפילו הוא במדינה אחרת אם רק שיירות מצויות ביניהם כמ"ש בסי' קמ"ג ובלבד שימחה בפני עדים ודי שימחה בפני שנים ואפילו הם זקנים וחולים שאינם יכולים לילך ולהודיע להמחזיק מפני דחברך חברא אית ליה והם יאמרו הדבר לאחרים ואחרים לאחרים עד שישמע המחזיק ולא בעינן בזה עדים כשרים דווקא דאפילו בפני נשים או עבדים או קרובים או פסולים דאין זה עדות אלא מחאה בעלמא [נ"ל] אבל בפני חרש שוטה וקטן אינו מועיל דאין בהם דעת ואין דבריהם נשמעין כלל ולא יצא הקול על פיהם ואפילו בפני אחד פקח ואחד חרש שוטה וקטן אינו כלום [נ"ל]:

16. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

תקלד) במחאה בפניו בלא עדים, אי נאמן המחזיק במיגו גמ' מחאה בפני שנים וכו'.
והנה הרא"ש לקמן (סימן ל') כתב, דהא דמחאה בעינן בפני שנים הוי דוקא כשמחה שלא בפניו, אבל אם מיחה בפניו, אפי' אם מיחה בלא עדים כלל, אם המחזיק מודה שמחה, מהני המחאה ולא הוי חזקה. והביא דהרמב"ן חולק וסובר דאפי' אם מיחה בפניו ובפני עד אחד, לא הוי מחאה, משום דנאמן המחזיק במיגו דיכול לטעון שלא מיחה.

אכן הרא"ש כתב ע"ז, וליתא, דלא שייך להזכיר כאן מיגו, דהיה לו ליהזר בשטרו כיון דידע שזה מיחה. ולכאורה נראה בביאור פלוגתתם דפליגי אי מהני מיגו נגד ריעותא דשטרא, דהרא"ש סובר דכיון דאיכא ריעותא דשטרא לא שייך מיגו, דסו"ס הא הו"ל ליהזר בשטרו, כיון שידע דמיחה, אבל הרמב"ן סובר דמהני מיגו אף נגד ריעותא דשטרא.

17. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

תקלה) **בדין היתר דבאפי תלתא** גמ' כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא. ופירשב"ם דמיירי לענין השומע, דלא הוי לשה"ר לחזור ולספר כך אמר פלוני עליך. ואמנם מהתוס' (בע"ב ד"ה לית בה (ב)) משמע דמיירי לגבי המספר, דמותר לו לכתחילה לומר לשון הרע באפי תלתא. וכבר תמה הח"ח (הל' לשה"ר ריש כלל ב') איך מותר לראשון לספר לשה"ר, וכתב דע"כ צ"ל דמיירי לענין אבק לשה"ר, ע"ש שהאריך בזה.

18. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

[י] דאמר רבה בר רב הונא כל מילתא דמתאמרה באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא - **מצינו בראשונים כמה שיטות [הובאו בחפץ חיים הל' לה"ר בבאר מים חיים כלל ב']**.

א. הרשב"ם מבאר דדבר שנאמר בפני שלשה אין איסור לחזור ולאומרו דהוי מילתא דעבידא לאיגלווי. וכע"ז כתב הרמב"ם [דעות ז - ה] דברים שנאמרו בפני שלשה כבר נודע הדבר, ואם סיפר אחד מהשלשה פעם אחרת, אין בזה איסור לה"ר, והוא שלא יתכוון לגלות הקול יותר.

ב. התוס' מפרשים שאין איסור לה"ר כשהוא מסופר לפני שלשה. ומביא הח"ח דמבואר בתוס' בערכין [טו: ד"ה כל] דההיתר הוא דוקא בדבר שאינו גנאי גמור אלא יכול להתפרש לשני פנים. כגון אצל פלוני יש תמיד אש [שאפשר לפרשו שהוא אוכל תמיד או מכניס אורחים תמיד], אבל דבר שהוא גנאי גמור ליכא היתרא. וכ"כ רבינו יונה בפירושו הראשון.

ג. רש"י [בערכין טו ב] מפרש שהבעלים סיפרו על עצמם בפני ג', המגלה אותה אינו לה"ר כיון שזה גילה שאינו חושש, שהרי ידע שהדבר יתפרסם דחברך חברא אית ליה.

ד. רבינו יונה [בפי' השני בסוגין וכן בשערי תשובה ש"ג אות רכת] מבאר דמיירי באופן שמותר לספר לה"ר כגון שחבירו הזיק לו או עושה עבירות במזיד שמצוה לגנותו בפני בני אדם, ובזה אמרו דוקא אם מספר בפני ג' שרי, משום שאז כוונתו שיבוא לאזני חבירו, אבל אם מספר לפני אחד או שנים אסור משום שמיחזי כלישנא בישא.

19. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

בגמ': דאמר רבה בר רב הונא, כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא ליה בה משום לישנא בישא. **רבינו החפץ חיים זצ"ל בספרו הלכות לשון הרע (כלל ב' אות א') כותב: אסור לספר לשון הרע על חברו, אף שהוא אמת, אפלו בפני יחיד, וכל שכן בפני רבים. וכל שיתרבו השומעים, יתרבה עון המספר, מפני שחברו מתגנה יותר על ידי זה, שנתפרסם גנותו בפני כמה אנשים, גם שעל ידי זה מכשיל כמה אנשים באסור שמיעת לשון הרע ע"כ.**

ובבאר מים חיים (שם ס"ק א') כותב: דבר פשוט הוא מצד הסברא, וכן איתא בהדיא בספרי בפרשת כי תצא בפסיקא ער"ה, ובפרשה בהעלותך פסיקא צ"ט ע"ש.

ומפני שכמה אנשים טועין בזה ותולין את עצמן בדברי רבה בר רב הונא דאמר בבבא בתרא (ל"ט ע"א) כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא, לפיכך מצאתי את עצמי מחויב בדבר לבאר דבר זה בעזה"י בכל פרטיו כפי אשר חפשתי ומצאתי בספרי הראשונים.

והביא החפץ חיים זצ"ל שם להלן את ביאור הראשונים בגמ' כאן שלדעת כולם יוצא, שענין של לשון הרע בפני רבים חמיר טפי ואין שוב שמץ של היתר וקולא עפ"י הגמ' כאן, ונביא קטעים מדבריו:

רשב"ם פירש לענין שאם אחד סיפר על חבירו דברי גנות באפי תלתא, מותר אחר כך לילך לאותו פלוני ולומר לו פלוני דיבר עליך כך וכך. משום דחברך חברא אית ליה, והויא מילתא דעבידא לאיגלווי ולית בה משום לישנא בישא ע"כ. אבל לענין אמירת לה"ר מודה רשב"ם גם כן לכל הפוסקים שנביא אי"ה לקמן דעובר על איסור רכילות אף דסיפר באפי תלתא.

בדעת התוס' כאן פלפל החפץ חיים זצ"ל באריכות, ושוב כותב: ומצאתי בעזה"י בערכין (ט"ו ע"ב) בתוספות ד"ה כל מילתא וכו' שפירשו דבריהם דאיירי שדיבר עליו דבר דאיכא למשמע דלא אמרה משום לשון הרע, כגון נורא בי פלניא וכיוצא בו, אבל אם הוא אומר דבר קינטור על חבירו אפילו היה אומר בפניו ביה משום לישנא בישא עכ"ד. הרי מלשון שסיימו מוכח בהדיא דפירושם בדברי רבה בר רב הונא הוא לענין לכתחילה מטעם דהיה אומרה בפניו כפירושם בבבא בתרא הנ"ל,

ואף על פי כן דסתם לשון הרע בודאי אסור אפילו אומרה בפניו ובאפי תלתא. וכן משמע במגן אברהם בסי' קנ"ו במוסריו שם דכוונת התוספות דבבא בתרא הוא כמו שפירשו בערכין. ולהלן כותב: היוצא משיטת תוספות, דלא הותר לומר באפי תלתא רק באופן שיוכל להעמיד דבריו דלא יהיה בו משום לישנא בישא הכי אסור. כעין פירוש התוספות מצאתי גם כן בשיטה מקובצת בבא בתרא בשם עליות הר"י ז"ל בפירושו הראשון שפירש כן ע"ש ע"כ.

ולהלן הביא החפץ חיים זצ"ל את דעת הרמב"ם בביאור הגמ' כאן וכותב: והנה לפי דברי הרמב"ם יהיה פירוש דברי רבה בר רב הונא כך, כל מילתא וכו' היינו שאם עבר אחד על איסור לשון הרע וסיפר דברי גנות על חבריו באפי תלתא, מותר אחר כך גם כן להשומעים לספר במקרה אחד לחבירו מהדברי גנות שנשמע על פלוני, ואין זה מיקרי מדבר לשון הרע ומעלה גנות על חבריו, דבלאו ידידה נמי כבר נשמע הדבר ונודע לכל, דכיון דג' יודעים הוי כאילו כל העיר יודעים דחברך חבא אית ליה ואין הוא מוזיק לו בדבורו, ועם כל זה התנה הרמב"ם וכן הסמ"ג בלאוין ט' והוא שלא יתכוין להעביר הקול וכו'.

היוצא מדבריו דלכתחלה אסור לספר לשון הרע ורכילות באפי תלתא ועל דבר אמת, דהרי הרמב"ם מתחלה בהלכה ב' פסק בשניהם לאיסור אפילו על אמת, ואחר כך בהלכה ה' כתב דין זה ומשמע דאלעיל קאי. דרכילות גם כן לשון הרע מיקרי כמו שכתב הרבינו יונה בשערי תשובה, אלא שהקדים הרמב"ם ענין לשון הרע ורכילות בהלכות הקודמין ואחר כך כלל לשניהם בשם אחד דהיינו לשון הרע. ולהלן כותב עוד:

ויש עוד פירוש רביעי בספר שערי תשובה לרבינו יונה במאמר רכ"ח ע"ש שהסביר המימרא דר' יוסי ורבה בר רב הונא רק בדבר דעל פי דין תורה לית ביה משום לישנא בישא, כגון בדברים שבין אדם לחבירו ולא עשה תשובה, שעל פי הדין מותר לגנותו עבור זה על פי הפרטים שנבאר לקמן בכלל י', ובחלק ב' בכלל ט', ולית ביה רק חשש שיהשדו אותו לחונף על שלא אמרו מתחלה בפניו או למוציא שם רע וכמו שנעתיק אי"ה לקמן כל דבריו. וכעין פירוש זה פירש גם כן בשיטה מקובצת בבא בתרא (ל"ט ע"א) בשם עליות הרבינו יונה בפירושו השני ע"ש והעתקנו בסוף הספר את דבריו, אבל בדבר דשייך ביה לשון הרע משמע מיניה בהדיא גם כן ככל הפוסקים הנ"ל דאסור בכל גונוי אפילו על אמת ובפניו ואפי תלתא, ועיין היטב שם במאמר רי"ד ור"ו ור"ט ור"י ור"ט ור"כ"ב ור"ח ותמצא בבירור כדברינו, וכן מוכח בהדיא בדברי עליות הרבינו יונה הנ"ל ע"ש.

והוא מסכם בסוף דבריו: נחזור למה שהתחלנו ונסיים בקיצור להלכה, כי היוצא מדברינו דמן הדין אסור לספר לשון הרע או רכילות או אפילו אבק לשון הרע ורכילות היכי דמיכר לגנאי אפילו באפי תלתא ואף שידוע שהוא אמת, והוא הדין לקבל אסור בכל זה. וברירנו כל זה מדברי התוספות והרמב"ם והסמ"ג והרבינו יונה, והרשב"ם גם כן מסכים לזה וכו' ע"כ. הבאנו כל הדברים הנ"ל באריכות קצת לחשיבות הענינים וכמוכן.

20. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף לט עמוד א

בגמ': לית בה משום לישנא בישא.

כתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ט סי' שנג), 'ובדבר שאלתו אי מותר לפרסם פסק דין ברבים, אי אין בזה משום לשון הרע, וגם אי מותר לפרסם שהעמידו אדם לד' ולפרסם בעתונים שפלוגי אלמוני עמד למשפט ונדון בשביל חטא זה וכדומה.

והנראה דהנה בגמ' ב"ב ל"ט כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא, ועיין רשב"ם שם ובגמ' ערכין ט"ז אמר אביי דכל מילתא דעבידא לאיגלווי ל"ב משום לישנא בישא והתוס' ב"ב פ' ל"ב משום ל"ב לאותו שאמר, ופסקה הרי"ף פ' במה מדליקין והרמב"ם פ"ז מה' דעות ה"ה, וא"כ פס"ד נמי שנאמר בפני ב"ב ובעלי דינים הרי נאמרה בפני שלשה ול"ב משום ל"ב.

האמנם פשוט דזה דוקא אם המגיד אומרו במסיה לפי תומו או שצריך לתועלת לו, אבל אם המגיד מתכוין לבזותו ולכן מפרסמו וכ"ש לפרסם בעתונים שמתכוין לבזותו שבשביל חטא זה נענש ועי"ז מתבייש

חבירו פשוט דאסור לפרסמו, וכ"כ הרמב"ם מפורש בפ"ז מה' דעות ה"ה לאחר שפסק דמילתא דמיתאמרא כו' לישנא בישא משום ל"ב סיים והוא שלא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר, ובהגמ"י הביא בשם ירושלמי פ' זה בורר דאם האומר מזהיר שלא לומר אפילו אמרו בפני רבים יש בו משום לה"ר ע"ש. והכ"מ כתב דהרמב"ם לא ה"י צריך לכתבו דדוקא שאם יבא במקרה לדבר בענין הדבר שנאמר בפני תלתא אינו אסור ע"ש. וכ"ש שאם ע"י הפרסום של הפס"ד יבא היזק לחבירו הנאשם, וכגון שיאבד הנאמנות וכיוצא בו ויהי' לו הפסדים במסחר או בשדוכים ויזיק גם לבניו כבר יש בזה יותר מלה"ר דיש בזה גם מקפה פרנסתו של חבירו ויורד להי בניו ומשפחתו שזה ודאי אסור גמור. וכ"ש עוד המפרסם בעתונים בכתב שגרע מאמירה בפה שדבור הבל יפצה פיהו ויש לו תקנה בתשובה ופיוס לחבירו, אבל ביוש בכתב חטאו חקוק ונשאר לעולם ולכן ודאי כה"ג אסור לפרסם אם לא בהיתר מפי ב"ד חשוב.

ומ"ש הרמב"ם פ"ב מה' תשובה דבע"ת צריך לפרסם חטאיו שבין אדם לחבירו ובהשגות הראב"ד דכן עבירות המפורסמות ומגולות אף על פי שאינן עם חבירו שכמו שנתפרסם החטא כך צריך לפרסם התשובה ע"ש וכמגל עוז, והכ"מ חולק בעבירות שבין אדם למקום שאין צריך לפרסם אבל עכ"פ בין אדם לחבירו כ"ע ס"ל דמצוה לפרסם כמבואר בגמ' יומא פ"ו ע"ב, אבל פשוט דדא בורכא, דדוקא הוא בעצמו שחטא מותר לו לפרסם ומצוה הוא שעשה תשובה, אבל אחרים ח"ו, ואדרבה כיון ששב הרי נעשה כאחיד ואסור לבזותו ואפילו לומר לו זכור מעשיך הראשונים אסור, וח"ל הרמב"ם פ"ז מה"ת ה"ח והטא גמור הוא לומר לבע"ת זכור מעשיך הראשונים או להזכירן לפניו כדי לביישו או דברים וענינים הדומין כדי להזכירו מה עשה הכל אסור, ומוזהר עליו בכלל הונוית דברים שהזהירה תורה עליה שנאמר לא תגזר עליו את עמיתו וכו' פ. ומיהו אם יש לו פס"ד ואין הבע"ד רוצה לקיימו וכיוצא בו שראו ב"ד שצריך לפרסמו, ודאי כן הוא להציל עשוק מעושקו וכיוצא בו עד שיקבל עליו את הדין'.

21. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף לט עמוד ב

תקלו) בביאור המחלוקת אי מחאה בפני ב' או בפני ג'
גמ' והכא בהא קמיפלגי, מ"ד בפני ב' סבר סהדותא בעינן, ומ"ד בפני ג' קסבר גלוי מילתא בעינן.
ובפשוטו המ"ד בפני ג', הוי חומרא למערער יותר ממ"ד בפני ב', דס"ל דזוקא בפני ג' מהני מחאה ולא בפני ב', משא"כ למ"ד בפני ב' הרי ודאי דאם מחה כמ"ד בפני ג', ודאי דהוי מחאה, כן פשוט משמעות הסוגיא לפירושב"ם ותוס'.
אך הרמ"ה כתב דלמ"ד בפני ב', צריך למסור להם בתורת מחאה כעין עדות, ומ"ד בפני ג', גילוי מילתא בעלמא לחוד בעינן, כעין שיחה בעלמא ותו לא צריך, הלכך זוקא בפני ג' דלית בהו לישנא בישא, אבל בפני ב' כיון דלא מסר למילתא בתורת עדות, אית בה משום לישנא בישא לגלויי ולא הוי מחאה.
ולפי"ז הרי למ"ד בפני ב', אם מסר בפני ג' כעין שיחה, לא מהני. אך למ"ד בפני ג', צ"ע אי מסר בפני ב' בתורת מחאה כעין עדות, אי מהני אף לדידיה.

22. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף לט עמוד ב

ד] מ"ד בפני ב' סבר סהדותא בעינן ומ"ד בפני ג' סבר גלויי מילתא בעינן - הרשב"ם מבאר שלמ"ד בפני תרי אין צורך שהמחאה מסתמא תשמע על ידי המחזיק, אלא סגי שיש אפשרות שישמע המחאה, והמוחה אינו מראה שרצונו לכסות הדבר.

התוס' מפרשים שלמ"ד בפני תרי איכא שמיעת המחאה ע"י תרי כמו ע"י תלת, ואפי' שאחד מספר המחאה אמרינן חברך חברא אית ליה, והא דבעינן שנים היינו כדי שיהיו עדים שהוא מחה. ואף על פי שלגבי לה"ר נחשב מפורסם רק כשמספר לשלשה בני אדם, יש חילוק בין מחאה שמתפרסם בקלות לבין לה"ר שמחמת האיסור אינו מתפרסם בקלות.

כתב הקו"ש [אות קסה] שהרשב"ם חולק על תוס' וסובר שלכו"ע יש פירסום רק ע"י שלשה [כמו שמצינו לגבי לה"ר ואין צורך לחלק בין מחאה ללה"ר], והא דאיכא מ"ד שמהני מחאה בפני שנים, זה משום שא"צ שהמחאה תבוא לאזני המחזיק, אלא סגי שיש אפשרות שהיא תבוא לאזניו.

התור"ד מבאר שמהני מחאה בפני שנים, כיון שעיקר דין חזקה תיקנו משום שני ענינים, משום שג' שנים שומר על השטר ומשום שאיכא ראייה משתיקת הבעלים, ולכן היכא שהחזיק ג"ש והבעלים שתק איכא חזקה, אבל אם הבעלים מחו הרי לא שתק ושוב ליכא ראייה. ומ"ד בפני ג' סבר, דעיקר טעם החזקה הוא משום שעד שלש שנים נזהר לשמור שטרו ואם שמע מחאה צריך לשמור יותר, ואם לא שמע המחאה אינו נזהר בשטרו ולכן איכא דין חזקה.

והנה מבואר בגמ' לעיל [כט. ודף לח ב] דהא דמהני מחאה שלא בפניו היינו משום שחברך חברא אית ליה. ובפשוטו י"ל דאף אם עיקר הטעם של חזקה הוא משום הראייה משתיקת הבעלים, מ"מ אין הגמ' אומרת שמהני מחאה שלא בפניו משום שהבעלים לא שתק, משום שמחאה שאינה נשמעת אינה מחאה והוי כאילו שתק. מיהו לפי התור"ד שמהני מחאה כיון שהבעלים לא שתק אף שהמחאה לא תבוא לאזני המחזיק, א"כ קשה למה הוצרכה הגמ' לומר הטעם שמהני מחאה שלא בפניו הוי משום שחברך חברא אית ליה. ואפשר שהגמ' רצתה לומר טעם גם למ"ד [בפני ג'] שסובר שעיקר דין חזקה תיקנו משום שג' שנים שומר על שטרו, ומהני מחאה כדי שישמור על שטרו אחר ג"ש.

23. תוספות מסכת בבא בתרא דף לט עמוד ב

כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות - פ"ה עד סוף ג' שנים וא"ת מתני' היא דקתני עד כדי שיחזיק שנה ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת וימחה אלמא דאין צריך למחות רק פעם אחת תוך ג' שנים וי"ל דאי ממתניתין ה"א דאין צריך כי אם מחאה אחת בסוף ג' אבל אם מיחה בתחלת ג' ושוב לא מיחה בכל אותן ג' ס"ד דמודה שהיא שלו ואין לפרש דאין צריך למחות עד עולם דא"כ פליגי אדר"ל והוה ליה למימר ר"ל אמר.

24. תוספות מסכת בבא בתרא דף לט עמוד ב

וצריך למחות בסוף כל ג' - [1] אין לפרש דטעמא שלא יאמר לקחתי אחר המחאה כדפ"ה כיון דעל כרחו מודה דמעיקרא קודם מחאה לא בתורת מכירה נחת בה אין נאמן לומר אחרי כן קניתי ועוד דא"כ שפיר קרי ליה גזלן [2] אלא טעמא כדפ"ה משום דתלת שנים מזדהר איניש בשטריה אחר המחאה ותו לא ולהאי טעמא הא דאמר

לעיל (דף לא.) אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו פליגא אהך דהכא דקאמר דצריך למחות כל ג' (ח) ונראה דכההיא הלכתא דסתמא דגמרא קאמר לה ולא כמו שפסק ר"ח דהלכה כבר קפרא.

25. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף לט עמוד ב

ז] תד"ה וצריך וכו' ולהאי טעמא הא דאמר לעיל אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו פליגא אהך דהכא - פי' דהתם אמרינן שהבעלים עשה מחאה [תוך ג"ש] ע"י שמכרה לאחר, ואף שהמחזיק החזיק אח"כ עוד ארבע שנים ללא מחאה, אינה חזקה כיון שמהני המחאה שעשה לפני ארבע שנים, וא"כ פליג אסוגין דאמרינן שצריך למחות כל ג' שנים...

ח] בא"ד - ולהאי טעמא הא דאמר לעיל אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו פליגא אהך דהכא - התוס' מקשים מהסוגיה לעיל.

א. התוס' מתרצים שהגמ' לעיל חולקת על דברי ר"ל כאן.

ב. הרא"ש [לא. סימן ח] מתרץ דהא דשתק ג"ש אחר המחאה בטלה מחאתו היינו משום דכיון ששתק ג"ש נראה שחזר בו ממחאתו, אבל לעיל שמירי במכרה לאחר אינו יכול לחזור ממחאתו כיון שע"ז חב ללוקח.

ג. עוד מתרץ הרא"ש שדוקא אם מיחה בדיבור בעלמא סבור המחזיק שאם אח"כ שותק ג"ש ולא תבעו לדין שוב לא ימחה ותולה מחאתו הראשונה בדברי הבאי ולא נזהר בשטרו, אבל כשמיחה ע"י מכירה לאחר אין לתלות מכירה לדברי הבאי, ואין לו להתיאש מלהיזהר בשטרו.

ד. כע"ז מחלק הרמב"ן שדוקא אם מיחה בדיבור בעלמא, כיון שהמחזיק יודע שהוא קנאו, אם אח"כ המערער שותק ג"ש, סבור המחזיק ששוב לא ימחה בטענת שקר להוציא מידו ולא נזהר בשטרו, אבל כשמיחה ע"י מכירה לאחר, כיון שהלוקח השני אינו יודע האמת וסבור שהמוכר מכר לו את שלו, יש למחזיק להיזהר בשטרו לעולם. ה. הבעל המאור [שהובא במהרש"א הנ"ל אות ז] תירץ לפי שיטתו שבעינין מחאה כל ג' כדי שלא יטען שקנה אחרי המחאה הראשונה, [ואם לא טען אנן לא טענינן ליה טענה כזאת שהוא היה יכול לטעון לבד], והתם בסוגיה לעיל לא טען זאת, אלא ממשך לטעון שקנה בתחילה לפני המחאה, ובטענה זו אינו נאמן כיון שהיתה מחאה והיה לו להזהר בשטרו.

26. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף לט עמוד ב

י] רד"ה אם וכו' כיון ששינה בטענתו אינה מחאה ונתקיימה החזקה וכו' וה"ה למוחה ג' מחאות בתוך שלש שנים משני טענות וכו' ובטלה לה להיא מחאה קמייתא וכ"ש זו שניה דהוחזק כפרן וכו' - [1] שיטת הרשב"ם שאם שינה טענתו שתי המחאות בטלות, ולכן אם מחה ב' פעמים תוך ג"ש הוי חזקה. המחאה הראשונה בטלה כיון שעכשיו מודה שהיא היתה שקר, והשניה בטלה כיון שהוחזק כפרן. הרא"ש מקשה שאין אדם מוחזק כפרן ע"י עצמו, והטוען שתי טענות בב"ד הסותרות זו את זו בוחר איזה מהן שירצה, ויכול לטעון שטעה במחאה הראשונה.

הב"ח [סימן קמו - יא] מתרץ דאף שע"פ דין אינו כפרן מ"מ בעיני המחזיק הוחזק לכפרן ולכן המחזיק אינו חושש למחאתו. וכן נראה מלשון הרשב"א והמאירי שכתבו דנראה [בעיני המחזיק] כמשקר ומהתל ואין מחאתו אמת ולכן לא חשש לשמור על השטר.

[2] הרא"ש מבאר שמירי דוקא במערער בסוף כל ג' וג', שאם ערער מחמת טענה ראשונה הוי ערעור ואין חזקתו חזקה. ואם לאו הוי חזקה, כגון שבמחאה הראשונה בסוף ג' טען שהמחזיק אוכל בגזלנותא, ובמחאה שניה בסוף ג' שניות שבתורת משכנתא באה לידו, הרי הודה שמחאה ראשונה היתה שקר וחזקת השלש שנים הראשונות היו ללא מחאה, ולכן אית ליה חזקה.

הר"י מיגש והמאירי כתבו דאף אם התברר שהמחאה היתה שקר מ"מ היה למחזיק להזהר בשטרו כיון שרק עכשיו התברר שהיה שקר ומקודם לא היה ידוע.

כתבו האחרונים [עיי' ברכ"א ומילואי חושן לסימן קמו - א] שמחלוקת הש"ך והקה"ח [הנ"ל לט. אות ד] היא לכאורה מחלוקת הר"י מיגש ובעה"מ כאן. מיהו יש לחלק שהש"ך מיירי היכא שעשה מחאה טובה אלא שלא הגיעה לאוזני המחזיק, אבל הכא שהמחאה היתה שקר הוי כלא עשה מחאה, ובוה מודה הש"ך לדברי הרא"ש שאינה מחאה.